

Sygn. akt III A Ua 391/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 września 2020 r.

**Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w składzie:**

Przewodniczący: sędzia Ireneusz Lejczak (spr.)

Sędziowie: Grażyna Szyburska-Walczak

Marzena Mędrzejewska

Protokolant: Marcin Guzik

po rozpoznaniu w dniu 30 września 2020 r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy J. D. i E. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji J. D. i E. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 15 stycznia 2020 r. sygn. akt V U 345/19

I. zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. z 14 grudnia 2018 roku w ten sposób, że stwierdza, iż ubezpieczona E. S., jako pracownik u płatnika składek J. D. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w N. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od 1 maja 2018 roku oraz zasądza od strony pozwanej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. na rzecz J. D. i E. S. kwoty po 180,- zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przed sądem I instancji;

II. zasądza od strony pozwanej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. na rzecz J. D. i E. S. kwoty po 240,- zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 stycznia 2020 r. Sąd Okręgowy w Opolu Wydział V Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie J. D. i E. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. z dnia 14 grudnia 2018 r., stwierdzającej, że E. S. jako pracownik u płatnika składek (...) J. D. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym od 1 maja 2018 r. (pkt I) oraz zasądził solidarnie od odwołujących się na rzecz organu rentowego kwotę 180,- zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II).

Powyższy wyrok zaskarżyli w całości odwołujący się w drodze apelacji, zarzucając mu:

a) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 2, art. 10 § 1, art. 22 § 1 k.p. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 300 k.p., przez stwierdzenie, że umowa o pracę została zawarta w celu obejścia prawa, a to art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i uznanie, że odwołująca się E. S. nie była objęta ubezpieczeniem społecznym z tytułu umowy o pracę;

b) przepisów postępowania cywilnego, tj. art. 231 i art. 233 § 1 k.p.c., przez wyprowadzenie przez Sąd wniosków z faktów nieudowodniony oraz przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów poprzez naruszenie zasady logicznego powiązania wniosków z zebrany w sprawie materiałem, a to zeznań świadków, którzy byli tylko klientami zakładu, a nie pracownikami i na tle tych zeznań wysnuwać wnioski, które z nich nie wynikają, jak również nie można opierać swego przekonania bez przeprowadzenia dowodów, które by przekonywały o nieistnieniu świadczenia pracy przez E. S..

Mając powyższe na uwadze odwołujący się wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zmianę zaskarżonej decyzji i stwierdzenie, że E. S. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu, wypadkowemu od dnia 1 maja 2018 r., a także zasądzenie od organu na rzecz odwołujących się kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego za obie instancje wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja okazała się zasadna.

Na podstawie art. 387 § 2¹ k.p.c., uzasadnienie wyroku zawiera jedynie wyjaśnienie jego podstawy prawnej z przytoczeniem przepisów prawa, albowiem Sąd Apelacyjny nie przeprowadził postępowania dowodowego, ani nie zmienił ustaleń faktycznych sądu I instancji, które Sąd Apelacyjny w całości podziela. Tym nie mniej, wbrew tak poczynionym ustaleniom Sądu pierwszej instancji, prawidłowa ocena całokształtu materiału dowodowego sprawy, w szczególności zeznań świadków, wyjaśnień stron oraz dowodów z dokumentów, prowadzi do uznania, iż pomiędzy E. S. a płatnikiem J. D., prowadzącym (...) J. D. doszło w dniu 1 maja 2018 r. do powstania stosunku pracy w reżimie pracowniczym określonym w art. 22 k.p. (rzeczywistego i następnie faktycznie realizowanego przez strony).

Sąd Okręgowy dokonał w tym zakresie błędnej oceny dowodów, naruszając zawartą w art. 233 § 1 k.p.c. zasadę swobodnej oceny dowodów. Skutkowało to również niezastosowaniem w sprawie przepisów prawa materialnego: tj. art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 22 k.p. i w konsekwencji odmową objęcia E. S. obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi z tytułu zatrudnienia u płatnika składek J. D..

Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i art. 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami. Osoby te podlegają również obowiązkowo ubezpieczeniu chorobowemu (art. 11 ust. 1 ww. ustawy) i ubezpieczeniu wypadkowemu (art. 12 ust. 1).

Pracownikami, stosownie do art. 8 ust. 1 tej ustawy, są osoby pozostające w stosunku pracy, przez nawiązanie którego, w myśl art. 22 § 1 k.p., pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca do zatrudnienia pracownika za wynagrodzeniem. Praca w ramach stosunku pracy jest wykonywana w ścisłym reżimie pracowniczym, którego cechy, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, są następujące: 1) pracownikiem jest osoba fizyczna, która zobowiązuje się do pracy w zamian za wynagrodzenie, 2) przedmiotem umowy ze strony pracownika jest samo pełnienie (wykonywanie) pracy, 3) przy wykonywaniu której nie jest on obciążony ryzykiem realizacji zobowiązania, 4) pracownik obowiązany jest świadczyć pracę osobiście, 5) będąc w realizacji

zobowiązania podporządkowanym pracodawcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 maja 2006 r., sygn. akt II UK 164/2005, LexPolonica nr 1287666).

O tym, czy strony istotnie nawiązały stosunek pracy, stanowiący tytuł ubezpieczeń społecznych, nie decyduje samo formalne zawarcie umowy o pracę, wypłata wynagrodzenia, przystąpienie do ubezpieczenia i opłacenie składki czy sporządzenie niezbędnych dokumentów pracowniczych, ale faktyczne i rzeczywiste realizowanie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy, a wynikających z art. 22 § 1 k.p. Istotne więc jest, aby stosunek pracy zrealizował się przez wykonywanie zatrudnienia o cechach pracowniczych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2010 r., sygn. akt II UK 204/09, LEX nr 590241). Stosunek pracy w reżimie pracowniczym nie nawiązuje się natomiast w przypadku, gdy umowa o pracę jest jedynie pozorna. Sąd Najwyższy przyjmuje, że umowa o pracę jest zawarta dla pozorów (art. 83 k.c. w zw. z art. 300 k.p.), a przez to nie stanowi tytułu do objęcia ubezpieczeniami społecznymi, jeżeli przy składaniu oświadczeń woli obie strony mają świadomość, że osoba określona w umowie jako pracownik nie będzie świadczyć pracy, a podmiot wskazany jako pracodawca nie będzie korzystać z jej pracy, czyli strony z góry zakładają, że nie będą realizowały swoich praw i obowiązków wypełniających treść stosunku pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 12.07.2012 r., II UK 14/12, LEX nr 1216864; z 4.08.2005 r., II UK 321/04, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 190; z 19.10.2007 r. II UK 56/07 LEX nr 1216864). W takiej sytuacji w ogóle nie dochodzi do złożenia oświadczeń woli, a tym samym do nawiązania stosunku pracy, a jedynie do stworzenia pozorów jego nawiązania. Nie można jednak przyjąć pozorności oświadczeń woli o zawarciu umowy o pracę, gdy pracownik podjął pracę i ją wykonywał, a pracodawca świadczenie to przyjmował.

Poza sporem pozostawał fakt zawarcia z ubezpieczoną w dniu 1 maja 2018 r. umowy o pracę na czas określony na stanowisku operatora maszyn foto, sprzedawcy, za wynagrodzeniem 2.600,- zł brutto. Nie ulega również wątpliwości, iż odwołująca się była w tym czasie w ciąży („o ciąży dowiedziałam się w styczniu lub lutym 2018 r.” – wyjaśnienia E. S., protokół rozprawy z 15.01.2020 r., k. 56 a.s.). Przypomnieć należy, że bez znaczenia jest fakt zawarcia umowy o pracę z kobietą w ciąży, która niewątpliwie z tego tylko tytułu nie może ponosić żadnych niekorzystnych skutków prawnych, zwłaszcza że ustawodawca w szeregu regulacji osoby w takim stanie chroni w sposób szczególny. W uzasadnieniu wyroku z 9 sierpnia 2005 r. (III UK 89/05) Sąd Najwyższy stwierdził, że samo zawarcie umowy o pracę w okresie ciąży nie jest naganne ani tym bardziej sprzeczne z prawem. Nie zwalania to jednak sądu orzekającego od oceny umowy o pracę zawartej przez kobietę w ciąży pod kątem skutków w zakresie podlegania ubezpieczeniu pracowniczemu, która uwzględniałaby – tak jak w przypadku innych ubezpieczonych – wszystkie okoliczności danej sprawy, a nie tylko powierzchowną ocenę części materiału dowodowego co do formalnego zawarcia umowy o pracę i stworzenia pozorów jej realizacji. Efektem takiej oceny powinno być bezsporne ustalenie, czy kobieta w ciąży i jej pracodawca faktycznie realizowali przesłanki umowy o pracę. Tylko bowiem takie stwierdzenie stwarza jej gwarancję ubezpieczenia pracowniczego.

Spór w przedmiotowej sprawie sprowadzał się do ustalenia, czy na podstawie przedmiotowej umowy o pracę doszło w rzeczywistości do nawiązania stosunku prawnego w reżimie pracowniczym wynikającym z art. 22 § 1 k. p., czy też, jak stwierdził Sąd I instancji umowa ta została zawarta przez strony dla pozorów. Uznanie, że wnioskodawczyni realnie świadczyła pracę na podstawie tej umowy warunkowało jej podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu, wypadkowemu z tytułu zatrudnienia na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Sąd drugiej instancji, w oparciu o całokształt zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, a wbrew ocenie dokonanej przez Sąd I instancji, uznał, że na podstawie umowy o pracę z dnia 1 maja 2018 r. między jej stronami faktycznie powstał stosunek pracy, w reżimie pracowniczym, określonym w art. 22 § 1 k. p. Tym samym, zasadny okazał się zarzut apelujących odnośnie naruszenia przez sąd pierwszej instancji art. 233 § 1 k.p.c., poprzez dokonanie błędnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i w konsekwencji uznanie, że ubezpieczona od 1 maja 2018 r. nie świadczyła pracy na rzecz płatnika składek J. D., a zawarta umowa o pracę miała charakter pozorny.

Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego przedstawione przez odwołujących liczne dowody, w tym umowa o pracę, karta szkolenia wstępnego BHP, lista obecności, karta wynagrodzeń, potwierdzają fakt świadczenia przez odwołującą się

pracy w wykonaniu wymienionej umowy o pracę. W ocenie Sądu Apelacyjnego ze zgodnych, logicznych i nawzajem się uzupełniających zeznań przesłuchanych w sprawie świadków, w tym E. O. i S. S. (1) oraz korespondujących z nimi wyjaśnień ubezpieczonej i płatnika, jak i dowodów z dokumentów jednoznacznie wynika, że ubezpieczona wykonywała swoje obowiązki pracownicze: przyjmowała zlecenia, sprzedawała zdjęcia, wykonywała zdjęcia, wykonywała wydruki, obsługiwała zlecenia, prowadziła korespondencję email; miała odpowiednie doświadczenie, gdyż jako córka właściciela zakładu fotograficznego wiedziała, jak wykonywać poszczególne czynności związane z wykonywaniem zleceń, od lat obserwowała ojca przy pracy; po ukończeniu studiów odbywał staż w zakładzie fotograficznym płatnika: „Ja na tym wyrosłam, wiedziałam, gdzie co zrobić (...) Po skończonych studiach odbyłam staż u taty” (wyjaśnienia E. S., protokół rozprawy z 15.01.2020 r., k. 55v. a.s.), a przede wszystkim miała odpowiednie kwalifikacje do wykonywania pracy na danym stanowisku, gdyż ukończyła szkolenie w zakresie obsługi programu A. (...). Wnioskodawczyni słuchana w charakterze strony szczegółowo i precyzyjnie opisywała rodzaj wykonywanych przez nią czynności. Z wyjaśnień ubezpieczonej oraz płatnika wyłania się też przyczyna, dla której strony postanowiły nawiązać stosunek pracowniczy. Płatnik składek wskazał, że w marcu–kwietniu 2018 r. zaczął poszukiwać pracownika do zakładu przy ul. (...) w O. (płatnik prowadzi również drugi zakład, przy ul. (...), gdzie zatrudnia jednego pracownika). Zgłaszające się osoby miały jednak zbyt wygórowane oczekiwania co do wynagrodzenia. Z kolei odwołująca się była w tym czasie bezrobotna – wcześniej prowadziła własną działalność gospodarczą, jednak ze względów zdrowotnych musiała z niej zrezygnować – jej mąż osiadał w tym okresie niskie dochody, więc przyjęła ofertę od płatnika. Przy czym wskazała również, że zatrudnienie na czas określony było motywowane brakiem pewności, czy w przyszłości, po urodzeniu dziecka, będzie w stanie wrócić do pracy. Okoliczność świadczenia pracy w zakładzie (...) potwierdzili też inni świadkowie, w tym E. O., która widywała odwołującą się w zakładzie fotograficznym, „widziałem wnioskodawczynię 4-5 razy. Wnioskodawczyni przyjmowała ode mnie zdjęcia do wywołania, kasowała mnie na kasie fiskalnej. Był taki czas, że polecała mi albumy” (zeznania świadka E. O., protokół rozprawy z 20.11.2019 r., k. 48v. a.s.). Okoliczność ta znalazła pokrycie w zeznaniach świadka S. S. (1), który wskazał, że jako kilkuletni klient zakładu fotograficznego, w ostatnim czasie widywał wnioskodawczynię w zakładzie; obsługiwała go, kiedy przychodził wywołać zdjęcia: „Pani E. wykonywała zdjęcia aparatem dla mnie, dla rodzinnym, dla dzieci, jak były zamówione odbitki to przyjmowała i wywoływała” (zeznania świadka S. S. (1), protokół rozprawy z 20.11.2019 r., k. 49 a.s.).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, mając na uwadze zeznania świadków, wyjaśnienia odwołującej oraz przedstawione dokumenty w pełni uzasadnione jest przyjęcie, że ubezpieczona wykonywała pracę w reżimie zatrudnienia wynikającym z art. 22 k. p., czyli na rzecz pracodawcy, pod jego kierownictwem i nadzorem, za umówionym wynagrodzeniem. Skoro wolą pracodawcy J. D. było powierzenie jej określonego w umowie zakresu obowiązków, za które otrzymywała wynagrodzenie to nie ma podstaw by stwierdzić, że E. S. nie wykonywała czynności, które mieściły się w jej ustalonym z pracodawcą zakresie obowiązków.

Ponadto wnioski Sądu I instancji, że odwołujący się nie wykazali potrzeby utworzenia stanowiska pracy, na którym zatrudniono E. S., czy też to, aby wyjaśnienia odwołujących się były nielogiczne, a z ich treści nie wynikał ekonomiczny sens zatrudnienia odwołującej się – są błędne, gdyż, po pierwsze, znajdują pokrycie w materiale dowodowym, a po drugie, ciężar ich wykazania, wbrew zapatrywaniom Sądu I instancji, nie spoczywał na odwołujących się. Mimo to apelujący wykazali i przekonująco uzasadnili przyczynę, dla której płatnik wykreował stanowisko pracy, powody, dla których zatrudnił na nim własną córkę. Zgodnie zaś z dyspozycją art. 6 k.c., do osoby występującej z powództwem należy udowodnienie faktów pozytywnych, które stanowią podstawę powództwa, jednakże do przeciwnika należy wykazanie okoliczności niweczących to prawo lub uniemożliwiających jego powstanie (S. Dmowski, S. Rudnicki, Komentarz do Kodeksu cywilnego, Księga pierwsza, Część ogólna, Warszawa 2003). W rozpatrywanej sprawie organ rentowy zaprzeczał faktom, iż ubezpieczona rzeczywiście wykonywała pracę na stanowisku operatora maszyn foto i sprzedawcy w ramach zawartej umowy o pracę. Zatem zgodnie z jego twierdzeniem, winien on wykazać nie tylko to, że umowa ta, jako pozorowana, nie była w rzeczywistości wykonywana. Ciężar dowodu, spoczywający na organie, dotyczył również okoliczności braku ekonomicznego, a przede wszystkim faktycznego uzasadnienia dla wykreowania nowego stanowiska pracy. Z kolei zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie pozwala zaaprobować tezy, aby organ rentowy okoliczności te wykazał.

W sformułowanych przez Sąd I instancji wnioskach jest zbyt wiele domniemywań oraz przypuszczeń, nie zawsze weryfikowalnych faktami, które rzutują na ostateczny wynik sprawy. Bazując na przepisie art. 6 k.c., trzeba wyraźnie zaakcentować, iż wszelkie wątpliwości nie mają prawa być automatycznie rozpatrywane na korzyść organu rentowego. Ponadto wątpliwości nasuwają wnioski Sądu I instancji, wskazujące, że sporna umowa miała w myśl art. 83 k.c. charakter pozorny, kiedy dalej Sąd ten przyznaje, że wnioskodawczyni wykonywała pewne czynności w zakładzie ojca, choć w jego ocenie nie nosiły one znamion pracy w reżimie art. 22 k.p.

Reasumując, w ocenie Sądu Apelacyjnego, w niniejszej sprawie nie ma podstaw do twierdzenia, że strony zawarły umowę o pracę z góry zakładając, iż nie będą realizowały swoich praw i obowiązków w ramach stosunku pracy. Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się elementu pozorności w ich oświadczeniach woli i tym samym uprawnione jest przyjęcie, że E. S. z tytułu zawarcia tej umowy podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i chorobowemu od dnia 1 maja 2018 r. jako pracownik.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, należało zmienić zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego i uwzględnić odwołanie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. (pkt I sentencji wyroku).

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego zostało wydane na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 10 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1804).

Marzena Mędrzejewska Ireneusz Lejczak Grażyna Szyburska-Walczak

KN